

Forfatter: Grundtvig, N. F. S.

Titel: Udrag fra HAANDBOG I VERDENSHISTORIEN. Nyaarstiden

Citation: Grundtvig, N. F. S.: "N. F. S. Grundtvigs udvalgte Skrifter", i Grundtvig, N. F. S.: *N. F. S. Grundtvigs udvalgte Skrifter*, Gyldendalske Boghandel, 1904-1909, s. 663.
Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-grundtvig07val-shoot-idm140245213296256/facsimile.pdf> (tilgået 19. april 2024)

Anvendt udgave: N. F. S. Grundtvigs udvalgte Skrifter

Det Syttende Aarhundrede

Nu var jo vist nok Forholdet mellem Kronen og Parlamentet i Engeland, efter Bogstaven i det saakaldte store »Friheds-Brev,« og Lovene i det Hele, meget vildsomt, og syndes i det Sextende Aarhundrede, under Tudor-Slægten, saa kiendelig jævnet med Øxen og Sværdet, at vel selv Stor-Cantileren, Frands Bacon, under James den Første indbildte sig, man med Pennen kunde gjøre Resten; men dels havde Carl Stuart ingen Bacon til sin Tjeneste, og dels fattedes han ganske »Soldaterne,« som selv i Spanien og Frankrig maatte gjøre Udslaget. Havde han taget sit Sæde i Edinburg og stræbt at indføre den Skotske Gudstjeneste i Engeland, da vilde han have havt Soldater Nok, og fundet i Engeland selv saamange Hjelpere, at han vel for Øieblikket kunde gjort med Parlamentet hvad han vilde, men nu gik han netop den modsatte Vei, og maatte derfor, uden synderligt Rygstyd, ene maale sig med hele den Calvinske Haardnakkenhed i begge Rigerne, saa han maatte faldet, om han end havde været en Stærk odder. Langt fra det, var imidlertid Carl i det Hele en mild og svag, kun i enkelte Henseender vrippen og egensindig Herre, og ansaae det kun for uomtvisteligt, at han, som salvet og kronet Konge, havde Arve-Ret til at raade baade over Folkets Sjæl og Legeme, hvorved han kom i skarp Modsætning ei blot til Presbyterianerne, som han vilde paatvinge sin Bispestads og selvgjorte Alterbog, men ogsaa til den Engelske Grundlov, hvorefter man maa »fældes før man fængsles,« og ingen Skat maa paalægges uden Underhusets Samtykke. Skattebevillings-Retten var det nu, Underhuset strax begyndte med at misbruge, og nægtede Kongen selv det Allernødvendigste til Rigets Styrelse og Forsvar, med mindre han vilde udrykke Papisterne og aldeles give sig i Parlamentets Vold, saa det var slet intet Under, at Carl, saalænge mueligt (1629—40), intet Parlament sammenkaldte, men hjalp sig med ulovlige Skatter og Paalæg; men Følgen var naturligviis ogsaa, at han stødte paa haarde Halse, som ikke vilde betale, og som han derfor maatte lade pante ulovlig og dømme uretfærdig. Blandt de mange haarde Halse, som dengang sad paa bredskuldrede og firskaarne Engelsk mænd, er især Godseieren John Hamden¹ fra Buckingham blevet navnkundig, og det med Rette, thi skøndt Lord Clarendons mærkværdige Skildring af ham er langt fra at være smigrende, seer man dog strax deraf, at han

¹ 2. Udg. »Hamden«.

Det Syttende Aarhundrede

ikke blot var en Undtagelse fra de plumpe og surmulede Calviniske Heigene, hvortil han regnedes, men en Friborger, som ikke selv Athenen i sine bedste Dage skulde skammet sig ved*). Ham var det, som da Kongen, uden al Lovhjemmel, paaagde Ledingsgæld (*shipmoney*) (1637), drev Sagen til Afgjørelse for den høieste Domstol, og Clarendon har vist nok Ret i, at det især var denne offentlige Rettergang, tolv Dage tillige, der ikke blot gjorde Ledingsgælden almindelig forhadt og Hambden almindelig forgudet, men satte Folket i Forskrækkelse, som om Alles Frihed, Ære, Liv og Gods stod i yderste Fare. Idet nemlig alle Dommerne udviklede deres Grunde for Kiendelsen, løb det bestandig ud paa, at Kongen i Nødsfald havde Lov til at gøre hvad det skulde være, og raadte selv for at bestemme, hvad der skulde kaldes Nødsfald, medens det, paa Hambdens Side, soleklart bevistes, at naar Ledingsgæld i Fredstid skulde kaldes Nødsfald, da var der hverken Maal eller Grændse for Vilkaarigheden**).

Lord Clarendon finder nu vel, at denne offentlige Rettergang og Kundgjørelsen af Dommernes Grunde (Præmisserne) var den store Feil, man burde undgaaet, men dels vilde det, efter Loven, været en klar Rettens Fornægtelse, og dels var Hovedfeilen dog nok den, at de Latinske Jurister af Romer-Retten havde indsuget og hos Kongerne opfostrede saadanne Grundsatninger, der maatte undergrave al menneskelig og borgerlig Frihed, saa at, hvor ubetydelig end Anledningen var, og hvor undskyldelig end Carl Stuart, efter Omstændighederne, maa findes, kalder Verdens-Historien det dog en Lykke, at der eensteds i Christenheden var en offentlig Rettergang paa Modersmaalet, der aabenbarede Romer-Rettens Afskyelighed, og at der fandtes et Borgerligt Selskab, som derved foer i Harnisk. Vist nok var det sørgeligt, at Kampen skulde koste saameget, tiidels uskyldigt Blod, men det gjør Krigen altid, og det maa indskærpes, at almindelige og umistelige Menneske-Rettigheder dog langt anderledes er en Krig værd, end selv den klareste Ret, en Enkeltmand kan have enten til en Stad eller til et Rige, saa det er en grundfalsk Medlidenhed, som kun har Taarer for de Krige, der føres om fælles Bedste. Borger-Krigen udbrød for Resten ikke i England, men i Skotland, hvor Kongen med al Magt vilde ind-

*) *Borger-Krigens Historie af Clarendon* I. 185. II. 265—67.

**) *Sammest. I. 68—74. Humes Englands-Historie VI. 251—55.*